VZGOJA V ZMERNOSTI (2)

V obdobju adolescence se ponujajo nove možnosti za vzgojo v zmernosti, saj ima mladostnik takrat že več zrelosti, kar omogoča pridobivanje kreposti, ki zahtevajo ponotranjanje vedenjskih navad. Četudi se tudi otrok lahko navadi na opravljanje dobrih dejanj, se je šele potem, ko doseže določeno čustveno in umsko zrelost, sposoben poglobiti v pomen svojih lastnih dejanj in ovrednotiti njihove posledice.

V času dozorevanja je pomembno razložiti razloge za nekatere načine obnašanja, ki jih mladoletnik morda dojema kot formalizem; ali pa smisel določenih omejitev, ki jih je primerno vzpostaviti in ki se njemu zdijo zgolj prepovedi. Skratka, naučiti se moramo podajati veljavne razloge, zaradi katerih se splača biti zmeren. Na primer, v večini primerov ne bo zadostovalo argumentiranje, da se je treba obvladati (še posebej na področju razvedrila, če ga postavljamo kot nasprotje učenju) zato, da bi v prihodnosti imeli zagotovljeno sijajno poklicno pot; kajti čeprav gre za smiseln razmislek, se že sam po sebi nanaša na nekaj oddaljenega, kar mnogih mladih ne zanima.

Bolj učinkovito je pokazati, da je krepost privlačna zdaj, s pomočjo velikodušnih idealov, ki napolnjujejo njihovo srce, motive, ki jih ženejo, njihove velike ljubezni: velikodušnost do pomoči potrebnih, zvestoba do prijateljev itd. Ne gre pozabiti na to, da je zmeren in skromen človek tisti, ki lahko najbolj pomaga drugim. Kdor je gospodar samega sebe, ima čudovite možnosti, da se preda služenju drugim in Bogu, in da tako doseže najvišjo srečo in mir, ki sta mogoča na tem svetu.

Poleg tega se v dobi dozorevanja pojavijo nove okoliščine, v katerih je človek lahko zmeren. Naravni radovednosti nekoga, ki se je počasi naučil prvih korakov v življenju, se zdaj doda neko novo občutje obvladovanja lastne prihodnosti. Tako se pojavi hrepenenje, da bi vse poskusil in doživel, in ta želja se zlahka enači s svobodo. Na neki način želijo biti prosti vsake prisile, zato komentarje ali argumente v zvezi z urnikom, redom, učenjem, stroški morda dojemajo kot "krivično naložena bremena".

Po drugi strani pa takšno dojemanje, ki je tako posplošeno v sedanjem okolju, mnogokrat spodbujajo in potencirajo številni komercialni interesi, ki poskušajo ta mladostna hrepenenja spremeniti v velik posel.

To je trenutek, ko se starši ne smejo ukloniti okoliščinam, ko naj mislijo pozitivno, iščejo kreativne rešitve, razmišljajo skupaj z otroki, jih spremljajo pri iskanju resnične notranje svobode, ko naj bodo potrpežljivi in naj molijo zanje.

KLJUČ DO SREČE

Velik del oglaševanja v zahodni družbi je usmerjen v mlade, ki so v zadnjih letih znatno povečali svojo kupno moč. Različne znamke širijo svojo modo s spodbujanjem življenjskih slogov, s katerimi se nekateri poistovetijo, drugi pa samo iščejo nekaj drugačnega.

"Imeti" izdelke določene znamke je na neki način vstopnica za družbene odnose; lahko si sprejet v skupino, se počutiš vključenega, četudi pri tem ne gre toliko za to, kar *si*, ampak za tisto, kar *imaš* in kar to drugim pomeni. Potrošništvo pri mladih pogosto ne izhaja toliko iz želje po tem, da bi nekaj imeli (kot na primer otroci), temveč je bolj način za izražanje osebnosti ali za izrazitejše izkazovanje svojega položaja v svetu s pomočjo prijateljev.

Povrhu tega potrošniška družba človeka spodbuja, da se ne zadovolji s tem, kar ima, da naj poskusi najnovejše, kar je v ponudbi. Lahko bi rekli, da so takšne osebe potem obvezane zamenjati računalnik ali avto vsako leto, kupiti najmodernejši mobitel ali pa oblačilo, ki ga potem skoraj ne uporabljajo, ter iz golega zadovoljstva po posedovanju kopičiti glasbo, filme in najrazličnejše računalniške programe. Te ljudi žene občutek, ki ga doživiš, ko nekaj kupiš ali potrošiš; izgubili so sposobnost obvladovanja svojih strasti.

Seveda niso za vse krive reklame in okolje. Morda vzgojitelji niso bili dovolj prodorni. Zato je dobro, da se starši in na splošno tisti, ki se na tak ali drugačen način ukvarjajo z vzgojo, pogosto vprašajo, kako bi lahko bolje opravljali to nalogo, ki je najpomembnejša izmed vseh, saj je od nje odvisna sreča prihodnjih generacij ter pravičnost in mir v družbi.

Starši se morajo zavedati, da se slog življenja in trošenja odseva v družinskem vzdušju. Tako kot glede drugih zadev, je potreben zgled, da bodo otroci od malega dojeli, da živeti primerno svojemu družbenemu položaju ne pomeni zapasti v potrošništvo ali razsipavanje. Na primer, v preteklosti je v nekaterih državah veljal rek "kruh je od Boga, zato se ga ne meče stran". To je konkreten način, kako nekomu razložiti, da je treba jesti z usti, ne pa z očmi, in da je treba pojesti vse, kar je na krožniku, ter biti hvaležen, ker je mnogo ljudi lačnih; posredno pa izraža, da je vse, kar dobimo ali imamo — naš vsakdanji kruh —, *dar*, ki ga moramo temu primerno uporabljati in z njim ravnati.

Razumljiva je želja, da bi otrokom zagotovili tisto, kar imajo drugi, ali da bi jim dali to, česar mi kot otroci nismo imeli; vendar ni razumno, da bi jim dali vse. Na ta način se spodbujajo primerjave med njimi, slaba želja po tekmovanju, ki lahko preraste v materialistično miselnost, če ji pustimo prosto pot.

Družba, v kateri živimo, je polna stopničk, razredov in statistik, ki nas bolj ali manj zavedno spodbujajo k tekmovalnosti. Bog, naš Gospod, ne dela razlik med ljudmi. Pravi nam: **Otrok, ti si vedno pri meni in vse, kar je moje, je tvoje**.[1] Za Njega smo vsi ljubljeni in enako cenjeni. Morda je to ključno pri vzgoji za srečo: da se mi sami zavedamo in da otrokom pomagamo razumeti, da je zanje vedno prostor v očetovi hiši, da je vsakdo ljubljen tak, kakršen je, da ravnamo ***z isto ljubeznijo in na neenak način z neenakimi otroki.***[2]

[1] Lk 15,31.
[2] Sv. Jožefmarija, *Brazda,* 601.

Razen tega oblikovanje v zmernosti ni omejeno zgolj na odrekanje: treba je pokazati pozitiven način, naučiti otroke, kako lahko bolje skrbijo za to, kar imajo, za oblačila, igrače. Dobro je, da jim damo odgovornost, primerno njihovi starosti: red v sobi, skrb za mlajše brate in sestre, gospodinjske zadolžitve (priprava zajtrka, nakupi, odnašanje smeti, pogrinjanje mize …). Treba jim je z zgledom pokazati, kako morebitno pomanjkanje prenašamo brez pritoževanja, z veseljem, in tako spodbujati njihovo velikodušnost do pomoči potrebnih.

Sveti Jožefmarija se je z veseljem spominjal, da je bil njegov oče vedno, tudi potem, ko je utrpel finančni polom, zelo velikodušen pri miloščini. To so stvari, ki iz dneva v dan ustvarjajo družinsko vzdušje, v katerem je občutiti, da so izmed vsega najpomembnejši ljudje.

STVARI TEGA SVETA

Ti pa bodi v vsem trezen[3] — to kratko navodilo svetega Pavla Timoteju je veljavno za vse čase in kraje. Ne gre za kriterij, ki bi bil izključno namenjen nekaterim izbrancem s posebno poklicanostjo, niti ni nekaj, kar naj bi živeli samo starši, ne more pa se to "vsiljevati" otrokom. Bolj kot to je cilj v tem, da starši in vzgojitelji odkrijejo in uporabijo pomen tega navodila za vsako starost, za vsak tip osebe, za vsako okoliščino.

To zahteva razsodno ravnanje — premislek, prošnjo za nasvet itd. —, da bi se znali prav odločati. In če fantje in dekleta kljub vsemu najprej ne razumejo primernosti kakšnega ukrepa in se upirajo, bodo kasneje znali to ceniti in biti hvaležni. Zato se je potrebno opremiti s potrpežljivostjo in srčnostjo, kajti tukaj je morda bolj kot na mnogih drugih področjih treba iti proti toku.

V tem pogledu moramo imeti vsi jasno pred očmi, da argument, češ da je nekaj splošna in razširjena praksa, ni veljaven razlog, da to počnemo: **Nikar se ne prilagajajte temu svetu, ampak se tako preobražajte z obnovo svojega uma, da boste lahko razpoznavali, kaj hoče Bog, kaj je dobro, njemu všečno in popolno.**[4]

Splača se v tem smislu postaviti merila, kaj otrokom nudimo; kajti človek se nauči zmernosti, če zna upravljati s tem, kar ima. Posebej glede denarja je sv. Jožefmarija starše opozarjal: ***Prevelika ljubeznivost povzroči, da jih precej razvadite. Kadar to ni mamica, je očka. Drugače pa babica. Včasih pa kar vsi trije, vsak po svoji strani, in to skrivnost skrivate drug pred drugim. Otrok pa ob teh treh skrivnostih lahko izgubi dušo. Dogovorite se med seboj. Ne bodite skopi do otrok, toda upoštevajte zmožnosti vsakega posebej, njegovo vedrost, njegovo sposobnost samoobvladovanja: in naj ne bodo nikdar v izobilju, dokler si tega sami ne zaslužijo.***[5] Treba jih je naučiti, kako se ravna z denarjem, opravljati dobre nakupe, uporabljati pripomočke — kot npr. telefon —, za katere se na koncu meseca plača račun, in kadar trošimo zgolj *iz užitka do trošenja*, to priznati …

Vsekakor je denar le en vidik tega vprašanja. Nekaj podobnega velja za izkoriščanje časa. Primerno razporejanje časa, namenjenega razvedrilu, konjičkom in športu je prav tako del zmernega življenja. Z zmernostjo na tem področju se srce osvobaja in se usmerja k temu, kar nam

[3] 2 Tim 4,5.
[4] Rim 12,2.
[5] Sv. Jožefmarija, Srečanje v IESE (Barcelona), 27. 11. 1972.

pomaga iti ven iz samega sebe in nam omogoča, da se obogatimo, ko skrbimo za družinsko življenje in prijateljstvo. Na primer, učenje ali posvečanje časa in denarja pomoči potrebnim je nekaj, kar se splača spodbujati pri otrocih že od zgodnjih let.

OBVLADOVANJE RADOVEDNOSTI, SPODBUJANJE SRAMEŽLJIVOSTI

Zmernost vzgaja trezno, skromno, razumevajočo dušo; omogoči ji pristno nravnost, ki je vedno privlačna, ker se v obnašanju opazi prevlada razumnosti.[6] S temi besedami sv. Jožefmarija povzema sadove zmernosti in jih poveže z neko zelo posebno vrlino: z nravnostjo, ki jo lahko razumemo kot obliko spodobnosti in skromnosti.

"Skromnost" in "sramežljivost" sta sestavna dela kreposti zmernosti;[7] kajti še eno izmed področij te kreposti je ravno obvladovanje spolnih vzgibov. »Sramežljivost ščiti skrivnost oseb in njihove ljubezni. Sramežljivost vabi k potrpežljivosti in umerjenosti v ljubezenskem odnosu; in terja, da so izpolnjeni pogoji za dokončno medsebojno podaritev in zavezo moža in žene. Sramežljivost je skromnost. Sramežljivost navdihuje izbiro obleke. Tam, kjer se nakazuje nevarnost za nezdravo radovednost, ohranja molk ali zadržanost. Sramežljivost postane diskretnost.[8]

Če je mladostnik oblikoval svojo voljo v času otroštva, bo brez dvoma v njem nravnost, zaradi katere bo lahko spolnost vključil v svoje življenje na resnično človeški način. Se pa izkaže kot pomembno, da znata oče do sinov in mati do hčera vzpostaviti zaupanje, si pridobiti njihovo zaupnost, da bi jim mogla razložiti lepoto človeške ljubezni, ko bodo v starosti, da to lahko razumejo.

Kot je svetoval sv. Jožefmarija, ***mora oče postati prijatelj svojih otrok. Ne gre drugače, kot da se za to potrudimo, kajti pride trenutek, ko otroci, če se oče z njimi ni pogovoril, začnejo naokrog spraševati z radovednostjo — ki je po eni strani razumljiva, po drugi pa škodljiva — o začetku življenja. O tem povprašajo kakšnega brezsramnega vrstnika in potem gledajo na starše s studom.***

Nasprotno pa, če mu ti — ker si ga spremljal od otroških let in vidiš, da je za to čas — na plemenit način, potem, ko si prosil Gospoda, spregovoriš o začetku življenja, bo šel otrok objet mamico, ker je bila tako dobra, tebe pa bo poljubil iz vsega srca in bo rekel: Kako dober je Bog, ki je uporabil moje starše in jim naklonil deležnost pri svoji stvariteljski moči. Malo bitje tega ne bo povedalo tako, ker ne zna; bo pa to začutilo. In otrok bo pomislil, da vajina ljubezen ni nekaj sramotnega, ampak nekaj svetega.[9]

Vse to bo postalo lažje, če se ne izogibamo vprašanjem, ki jih na naraven način zastavljajo otroci, in nanje odgovarjamo njihovi zmožnosti primerno.

Kot je bilo že omenjeno, ko smo govorili o vzgoji v zmernosti glede hrane, je tudi tukaj zgled bistvenega pomena. Ni dovolj razlagati; treba je z dejanji pokazati, da »ni primerno gledati tega,

[6] Sv. Jožefmarija, *Božji prijatelji,* 84.
[7] *Katekizem katoliške Cerkve,* 2521.
[8] *Katekizem katoliške Cerkve,* 2522.
[9] Sv. Jožefmarija, Srečanje v šoli Enxomil (Oporto) , 31. 10. 1972.

česar ni dopustno želeti«,[10] pri čemer bedimo nad tem, da bi pri nas doma povsod vladalo vzdušje, ki je navdajalo nazareški dom.

V tem pogledu je zaradi izpraznjenosti, s katero se v mnogih sodobnih družbah obravnava spolnost, potrebna velika pozornost do medijskih vsebin kot so televizija, internet, knjige in video igre. Ne gre za to, da bi spodbujali nekakšno "strahospoštovanje" do teh stvari, temveč za to, da jih izkoristimo kot vzgojne priložnosti in učimo mlade, kako naj jih uporabljajo s pozitivnim in kritičnim pristopom, brez strahu pred zavračanjem tega, kar škodi njihovi duši oziroma izraža deformiran pogled na človeško osebo. Treba je upoštevati naslednje: ***Od prvega trenutka dalje so otroci neizprosne priče življenja svojih staršev. Tega ne opazite, vendar oni presojajo vse, in včasih o vas sodijo slabo. Zato vse, kar se dogaja v vaših domovih, ima dober ali slab vpliv na vaša mala bitja.***[11]

Če otroci vidijo, da starši zamenjajo televizijski kanal, kadar se pojavi kakšna pohujšljiva novica, nespodoben oglas ali neprimeren prizor v filmu; če so deležni informacije o moralni vsebini nekega dogodka ali knjige, preden ga grejo gledat oz. brat, se jim na ta način posreduje vrednoto čistosti. Če na sprehodu po mestu opazijo, da njihovi starši ali vzgojitelji ne posvečajo pozornosti določenim reklamam — oz. jih celo učijo, naj se ne prepuščajo radovednosti in tudi zadoščujejo za slabe stvari —, bodo otroci usvojili idejo, da je čistost srca nekaj, za kar se splača truditi, kar velja zaščititi, in kar je na nek način del družinskega okolja, v katerem živijo. »Učiti sramežljivosti otroke in doraščajoče je prebujati v njih spoštovanje do človeške osebe.«[12]

Vendar pa posvečanje pozornosti okolju pravzaprav ni stvar vzgoje v zmernosti. Je nepogrešljivi pogoj za krščansko življenje, toda kreposti se ne učimo samo z "izogibanjem slabemu" — kar je neločljivo od življenja milosti na splošno —, temveč z obvladovanjem užitkov, ki so načeloma sami po sebi dobri. Zato je še toliko bolj pomembno, da jih učimo, kako naj uporabljajo stvari in pripomočke, ki jih imajo na razpolago, pa naj bodo njihove vsebine še tako dobre.

Očitno je, da prekomerno gledanje televizije, četudi je to v družini, nazadnje razkroji domače vzdušje. Še slabše je, kadar ima vsaka soba svojo napravo in se vsakdo "zapre", da bi lahko gledal svoje najljubše programe. Nekaj podobnega bi lahko rekli za nenadzorovano (in včasih vsiljeno) uporabo mobilnih telefonov in računalnika.

Kot vedno se od zmerne uporabe teh pripomočkov s strani staršev in vzgojiteljev otroci učijo ravnati enako. V primeru staršev pa je obremenilna okoliščina še to, da preživljanje ur pred televizorjem, samo da bi "videli, kaj je na TV", konec koncev ni samo slab zgled, ampak tudi prekršek glede pozornosti do otrok, ki vidijo, da se njihovi starši — tako se jim vsaj zdi — bolj posvečajo nekim tujim ljudem, kot pa njim samim.

Če je zmernost gospostvo, velja spomniti, da ***ni boljšega gospostva od služenja: prostovoljnega služenja vsem dušam! — Na ta način se pridobivajo vélike časti: zemeljske in nebeške.***[13]

[10] Sv. Gregor Veliki, *Moralia*, 21.
[11] Sv. Jožefmarija, Srečanje v Pozoalberu (Jerez de la Frontera), 12. 11. 1972.
[12] *Katekizem katoliške Cerkve*, 2524.
[13] Sv. Jožefmarija, *Kovačnica*, 1045.

Zmernost daje človeku, da svoje srce in osebne sposobnosti posveti za služenje bližnjemu, za ljubezen, ki je edini ključ do resnične sreče. Sveti Avguštin, ki se je moral veliko boriti proti mamljivi nezmernosti, je rekel takole: »Bodimo pozorni na zmernost, katere obljubi sta čistost in neminljivost ljubezni, ki nas veže z Bogom. Njena naloga je brzdanje in pomirjanje strasti, ki hlepijo po tem, kar nas odvrača od božjih zakonov, od njegove dobrote, oziroma od blagrov. Tukaj zares prebiva Resnica, katere zrenje, uživanje in tesna povezanost nas navdaja s srečo; nasprotno pa se tisti, ki se od nje oddaljijo, nazadnje zapletejo v mreže težkih zmot in bridkosti.«[14]

J. De la Vega in J. M. Martín

[14] Sv. Avguštin, *De moribus Ecclesiae catholicae*, 19.